

Milla Sipinen

**”KONSA SUSI OLEN, NIIN SUDEN
TEKOJAKIN TEEN”**

Suden, ihmissuden ja ihmisen suhde Aino Kallaksen
teoksessa *Sudenmorsian. Hiidenmaalainen tarina*

TIIVISTELMÄ

Milla Sipinen: ”Konsa susi olen, niin suden tekojakin teen” Suden, ihmissuden ja ihmisen suhde Aino Kallaksen teoksessa *Sudenmorsian. Hiidenmaalainen tarina*

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Kirjallisuustiede

Toukokuu 2022

Tutkielmassa tutkitaan ihmisen, ihmissuden ja suden välistä suhdetta Aino Kallaksen romaanissa *Sudenmorsian. Hiidenmaalainen tarina* (1928). Tutkielmassa pyritään löytämään vastaus siihen, millainen ihmisen ja suden välinen suhde on *Sudenmorsiamessa* ja mitä vivahteita ihmissusi oliona tähän suhteeseen tuo. Lisäksi tarkastelen, miten suden inhimillistäminen näyttäytyy teoksessa ja mitä vaikutuksia inhimillistämällä voi olla siihen, miten susi nähdään. Tutkielman alussa käsitellään ekokritiikkiä, eläinfilosofiaa sekä inhimillistämistä yleisesti sekä suden kannalta. Kyseisessä luvussa käsitellään myös kohdeteosta ja sen erityispiirteitä sekä teoksesta tehtyä aikaisempaa tutkimusta.

Käsittelyluku alkaa ihmissuden ja suden aseman käsittelyllä, jossa todetaan, että aihe on monitasoinen. Luvussa käsitellään Metsän Henkeä ja luontoa omana lukuna sekä ihmissuden, suden ja ihmisen pahuutta omanaan. Käsittelyluvussa käydään pääosin läpi kohdeteosta teorioiden näkökulmasta ja tuodaan esille suteen liitetyjä luuloja. Käsittelyluvun jälkeen neljännessä luvussa käydään läpi ihmissuden, suden ja ihmisen merkityksiä, eroja ja yhtäläisyyksiä. Tässäkin luvussa jatketaan *Sudenmorsiamen* käsittelyä. Neljäs luku käsittelee ihmissuden historiaa hahmona sekä oman todellisuutemme suttu, siihen liitettyjä stereotyyppioita ja muita merkityksiä. Tässä luvussa myös käsitellään enemmän inhimillistämisen käsitettä.

Johtopäätöksenä ihmissusi tuo suden ja ihmisen väliseen suhteeseen uuden näkökulman. Ihmissusi voi kertoa ihmisestä itsestään, mutta ei ihmissutena vaan siinä, miten ihminen kohtelee ihmissuttu. Ihmisen asenne vaikuttaa myös tavalliseen suteen ja teoksessa ilmenevä pahuus, joka halutaan työntää susien ja ihmissusien hartioille, onkin lopulta ihmisen omaa pahuutta. Myös eläimen inhimillistämisen hinta on kova, sillä siitä kärsivät oman todellisuutemme eläimet edelleen.

Avainsanat: ekokritiikki, eläinfilosofia, ihmissudet, sudet, inhimillistäminen, ihmisen ja eläimen suhde

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Teoriat, käsitteet, kohdeteoksen esittely ja aikaisempi tutkimus	3
	2.1 Ekokritiikki	3
	2.2 Eläinfilosofia	4
	2.3 Inhimillistäminen	5
	2.4 <i>Sudenmorsian. Hiidenmaalainen tarina</i> ja aikaisempi tutkimus	5
3	Suden, luonnon ja ihmisen suhde <i>Sudenmorsiamessa</i>	8
	3.1 Suden ja ihmissuden asema	8
	3.2 Metsän Henki ja susiviha	10
	3.3 Ihmissuden, ihmisen vai suden pahuus?	12
4	Ihminen, susi ja ihmissusi – merkityksistä, eroista ja yhtäläisyyksistä	16
	4.1 Ihmissusi vai ihminen?	16
	4.2 Susi metsänhallina ja susikuva	18
5	Johtopäätökset	20
	Lähteet	23

1 Johdanto

Valitsin kohdeteokseksi Aino Kallaksen teoksen *Sudenmorsian. Hiidenmaalainen tarina* (2007/1928, tästä edespäin *Sudenmorsian* tai S), sillä siitä ei ole tietojeni mukaan tehty analyysiä ekokriittisestä ja eläinfilosofisesta näkökulmasta eläimen ja ihmisen välisestä suhteesta. Haasteita eläimen ja ihmisen välisen suhteen tarkastelulle tuo teoksessa esiintyvä metamorfoosi, eli muodonmuutos. Tutkielmassa tarkastellaan ihmisen ja suden välistä suhdetta sekä sitä, mitä ja millaisia vivahteita ihmissusi oliona siihen tuo. *Sudenmorsian* on vakiinnuttanut asemansa suomalaisena klassikkona, joka asettaa sen rooliin olla ajankohtainen sukupolvelta toiselle. En ota kantaa tutkimuksessani siihen onko ihminen osa luontoa tai eläinkuntaa. Teen kuitenkin eroja ihmisen ja eläimen, sekä ihmisen ja luonnon välillä selkeyttääkseni tutkimustani.

Eläinten oikeuksiin on ryhdytty kiinnittämään aikaisempaa enemmän huomiota ja ilmastonmuutoksen aiheuttama huoli luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä on ohjannut huomiota eläimien oloihin. Aiheena ihmisen ja suden välinen suhde on ajankohtainen, sillä loppusyksystä 2021 tammikuuhun 2022 suden metsästyslupien oikeutettuus nousi esille mediassa ja monet luonnonsuojelu- ja eläinoikeusjärjestöt kritisoivat kaatolupien myöntämistä sekä tekivät kantelun Euroopan komissiolle (Koivisto, 2022). Sama keskustelu, eli susikiista, kaatoluvista sekä suden metsästyksestä on jatkunut pitkään ja keskustelu aiheesta nostattaa tunteita ihmisissä niin puolesta kuin vastaanakin (Laaksonen 2013, 211).

Käytän tutkimuksessa teoriana ekokritiikkiä sekä näkökulmana suden osalta eläinfilosofiaa. Ekokritiikki tutkimussuuntauksena keskittyy havainnoimaan sitä, millaisia merkityksiä kirjallisuus antaa luonnolle. Eläimet ovat osa luontoa, joten tutkin kohdteosta siitä näkökulmasta, miten ihmisten ja susien välinen suhde esitetään ja millaisia merkityksiä sillä on. Luonto liittyy vahvasti teokseen ja se myös liittyy olennaisesti susiin sekä teoksen hahmoon Metsän Henkeen. Teoksessa on vahvasti mukana uskonto, sillä kertoja tarkastelee tapahtumia uskonnollisesta näkökulmasta. Uskonnolla on paljon merkitystä teoksen tapahtumien kannalta ja tarkastelen hieman myös uskonnon vaikutusta suden ja ihmisen väliseen suhteeseen.

Eläinfilosofinen näkökulma puolestaan on mukana tavallisen suden osalta näkökulmana siihen, miten ihmiset kohtelevat sutta ja miten ihmissusi oliona vaikuttaa aktuaalitodellisuuden suden kohteluun. Eläinfilosofian tarkoitus on pyrkiä pois eläimen välineellistämisestä ihmisen

toimintamallien hahmottamisessa ja tästä syystä ihmissusi hahmona on kyseenalainen eläinfilosofisesta näkökulmasta. Ihmissusi, joka on ihmisen ja suden hybridi välineellistää eläintä ensin inhimillistämällä sutta ja toisekseen ihmissusi oliona kertoo ihmisestä itsestään. Tätä asiaa käsitellään tarkemmin seuraavassa ja neljännessä luvussa. Kerron myös ekokritiikistä, että eläinfilosofiasta tarkemmin seuraavassa luvussa. Käytän tutkielmassa myös käsitettä inhimillistäminen, sillä se on mahdollisesti jopa tärkein käsite ihmisen ja suden välisen suhteen kannalta *Sudenmorsiamessa*.

Sudenmorsiamessa kuvataan hiidenmaalaisen Aalon kaksoiselämää, jossa hän liikkuu päivällä ihmishahmossa ja öisin sutena. Kyseessä on fantasian ja mahdollisesti jopa kauhun lajityyppeihin kuuluva teos, jonka pääaihe on ihmissusi. Eläimistä siis pääosassa ovat sudet, mutta teoksessa esiintyy myös lampaita, joita sivuan myös, mutta pääpaino on sudessa, luonnossa sekä ihmissudessa. Kerron tarkemmin teoksen erityispiirteistä seuraavassa luvussa.

Tutkielmassa tarkastelen seuraavia kysymyksiä:

1. Millainen on ihmisen ja suden välinen suhde Aino Kallaksen romaanissa *Sudenmorsian. Hiidenmaalainen tarina* ja mitä vivahteita ihmissusi oliona tähän suhteeseen tuo?
2. Miten Aino Kallaksen romaanissa *Sudenmorsian. Hiidenmaalainen tarina* ilmenevä suden inhimillistäminen näyttäytyy ihmissuden kautta ja mitä vaikutuksia inhimillistämällä voi olla siihen, miten susi nähdään teoksessa ja aktuaalitodellisuudessa?

Päälähteinä teorian osalta käytän Toni Lahtisen ja Markku Lehtimäen toimittamaa teosta *Äänekäs kevät. Ekokriittinen kirjallisuudentutkimus* (2008) sekä Elisa Aaltolan toimittamaa teosta *Johdatus eläinfilosofiaan* (2013). Johdannon jälkeen käsittelen teorioita, inhimillistämisen käsitettä, aiempaa tutkimusta ja kohdeteoksen erityispiirteitä. Kolmannessa luvussa tarkastellaan ihmissuden, suden ja ihmisen käsitteitä sekä niiden eroja. Neljännessä luvussa käyn kohdeteosta tarkemmin läpi tutkimuskysymysten valossa. Viimeisessä luvussa käsittelen johtopäätöksiä.

2 Teoriat, käsitteet, kohdeteoksen esittely ja aikaisempi tutkimus

2.1 Ekokritiikki

Ekokritiikki on tutkimussuuntaus, joka tutkii niitä merkityksiä, joita annamme luonnolle. Usein myös näillä merkityksillä on vaikutusta siihen, miten kohtelemme luontoa. Luonto sanana on monitasoinen ja se voi tarkoittaa montaa eri asiaa. Luonto voi tarkoittaa jonkin asian tai ihmisen luonnetta eli sitä millainen joku on, mutta se voi myös tarkoittaa voimaa, joka ohjaa sekä materiaalista maailmaa eli esimerkiksi metsää ja eläimiä. Ihminen voidaan laskea osaksi luontoa tai jättää sen ulkopuolelle. Yleensä luonto erotetaan inhimillisestä, eli luonnon ja ihmisen välille asetetaan raja. (Lahtinen ja Lehtimäki 2008, 8–9.)

Ekokritiikki on laaja tutkimussuuntaus sen monitieteisyydestä johtuen. Näin ollen ei voida sanoa, että ekokritiikillä olisi vain yksi tavoite tai suunta, vaan suuntauksia ekokritiikin sisällä on useita. Kuitenkin yhteistä kaikille on ekokritiikin luontolähtöinen näkökulma ja käsitys, että kulttuurilla on yhteys ympäröivään maailmaan. Kirjallisuudelle tyypillistä on nähdä inhimillinen yhteiskunta koko maailmana. Ekokritiikin näkökulmasta maailma ei ole vain inhimillinen yhteiskunta, vaan kaikki materiaalsen maailman eliöt ovat osa sitä. (Lahtinen ja Lehtimäki 2008, 14–15.)

Ekokritiikissä tärkeää on konteksti, mutta toisaalta se on myös hyvin monimutkainen ja laaja käsite, sillä siihen liittyy luonnon tai ympäristön konteksti sekä myös kulttuurinen konteksti. Ekokritiikille tyypillistä on tarkastella teosten tapaa esittää luontoa sekä pyrkiä tekemään kytköksiä sen ja aktuaalitodellisuuden kanssa. Kontekstuaalisuuden tarkoituksena on kytkeä teokset tai tekstit aktuaalitodellisuuden historialliseen tilanteeseen. Tämä tarkoittaa tilannetta, jossa olemme parhaillaan, eli uhkaa luonnon monimuotoisuuden häviämisestä, mikä on vakavasti otettava uhka koko olemassaolollemme. Ekokritiikkiin liittyy ympäristöetiikka, jossa luonnonsuojelun keskiössä on koko luonto sisältäen kasvi- ja eläinlajit ja ekosysteemit. Ekokritiikille tyypillistä on tutkia villieläimiä, kun taas kulttuurintutkimukselle tuotantoeläimiä. (Lummaa 2008, 54–59.)

2.2 Eläinfilosofia

Eläinfilosofiassa on kyse näkökulmasta, jossa tarkastellaan ihmisten moraalisia velvollisuuksia eläimiä kohtaan ja tarkoitus on asettaa eläin tutkimuksen kohteeksi, eikä välineeksi, jolla tarkastellaan ihmisyyttä (Aaltola 2013, 20–21). Eläinfilosofian yksi tarkastelun kohde on ihmisen ja eläimen suhteen muotoutuminen sellaiseksi kuin se on (Aaltola 2013, 23) ja tästä syystä olen valinnut tämän näkökulman osaksi tutkielmaa. Kirjallisuuden näyttämä suhde suteen on tärkeä myös aktuaalitodellisuuden suden kannalta, sillä kirjallisuuden antamat ideat voivat muokata lukijan käsitystä eläimistä.

Eläimet on nähty länsimaisessa kulttuurissa vuosisatoja olentoina, jotka eivät tunne tai ajattele. Tuomas Akvinolainen liitti Aristoteleen näkemyksiä kristinuskoon, josta seurasi, että ihminen nähdään yliverlaisena älykkyytensä ja täydellisyytensä vuoksi. Näiden ihmisen itselleen antamisen piirteiden avulla ihminen on oikeuttanut itselleen eläinten hyväksikäytön. Ajatus kognitiivisesta kyvyttömyydestä on johtanut myös siihen, että eläimet on nähty tunne-elämään kykenemättöminä. Esimerkiksi René Descartes näki eläimet konemaisina olentoina, joilla ei ole kykyä tuntea. Vasta-argumentteja on myös esiintynyt, mutta niistä huolimatta käsitys eläimestä vain eläimenä, joka ei voi tuntea samalla tavoin kuin ihminen, elää länsimaisessa kulttuurissa edelleen vahvana. Älykkyyden kyseenalaistaminen antaa ihmiselle tunteen omasta yliveraisuudestaan ja samalla syyn olla tuntematta sympatiam eläintä kohtaan, jos sen ajattelee olevan tunne-elämään kyvytön. (Aaltola 2013, 9–12.) Ajatus eläimen tunnekyllmyydestä, älyn vähydestä ja mahdollisista inhimillistäväistä piirteistä (kuten pahuus, oveluus, julmuus) mahdollisesti helpottaa ihmisen moraalista taakkaa tappamisesta, vaikka ihminen ei itse konkreettisesti eläintä tappaisikaan.

Ihmisen ja eläimen suhteesta kertoo paljon myös se, miten käsitämme kuoleman. Ihmisen kuolema koetaan merkityksellisempänä kuin eläimen, ja kuolema on vaikea aihe useimmille. Eläimen kuoleman vähempi arvo johtuu siitä, että ihminen syö eläimiä eikä esimerkiksi kaupassa myytävät palat eläimestä aiheuta useimmille mitään reaktioita. Toisaalta lemmikkieläimen kuolema voi koskettaa yhtä paljon tai lähes yhtä paljon kuin läheisen ihmisen kuolema. Raja ihmisen ja eläimen välillä on yksi keino piilottaa totuus siitä, että tavalla tai toisella tapetun eläimen elämä päättyy lopullisesti. (Vilkkä 2008, 134–135.)

2.3 Inhimillistäminen

Inhimillistäminen, eli antropomorfismi, on käsite jolla tarkoitetaan eläimeen liitettyjä ihmismäisiä piirteitä (Sihvonen 2016, 84; Rojola 2016, 146). Inhimillistäminen toimii usein keinona osoittaa ihmisille ja lukijoille jotain ihmisestä itsestään, kuten nostaa esille moraalisesti arveluttavat teot sekä arvomaailma. Selkeimmin tämä on huomattavissa erilaisissa eläinkertomuksissa, joissa eläimille annetaan erilaisia piirteitä (Rojola 2016, 146). Tästä esimerkkinä pöllöt esiintyvät usein viisaina ja ketut ovelina.

Ihmissusitarinoissa, kuten myös *Sudenmorsiamessa*, sutta inhimillistetään liittämällä siihen sellaisia petomaisia piirteitä, joita sillä ei todellisuudessa ole. On totta, että susi on petoeläin, mutta petomaisilla piirteillä tarkoitetaan ihmisen antamia merkityksiä kuten verenhimoisuus, pahuus ja huvin vuoksi tappaminen. (Vilka 2008, 38). *Sudenmorsiamessa* susi esitetään monin tavoin pahana, niin kertojan osalta kuin suurimman osan henkilöhahmojen mielestäkin riippumatta siitä, onko kyseessä tavallinen susi vai ihmissusi. Usein tämä pahuuden yhdistäminen suteen tapahtuu tavalla tai toisella. Täytyy kuitenkin huomata, että luonnon tulkitseminen uskonnon lävitse aiheuttaa myös kitkaa suden ja ihmisen välille.

Inhimillistämällä on hyvät ja huonot puolensa. Liika inhimillistäminen estää eläintä olemasta eläin ja tämä saattaa vaikuttaa negatiivisesti eläimen mahdolliseen suojeluun. Jos jotain hyvää inhimillistämällä voi saada aikaan, niin ymmärrys siitä, että myös eläimellä on tunne-elämä. (Rojola 2016, 146). Tarkoitus on kuitenkin antaa eläimen olla eläin ilman yrityksiä inhimillistää sen tekemisiä.

2.4 *Sudenmorsian. Hiidenmaalainen tarina ja aikaisempi tutkimus*

Sudenmorsian lyhyesti on kertomus Aalosta, joka kuulee Metsän Hengen kutsun ja seurattuaan kutsua myöhemmin suolle, muuttuu ihmissudeksi. Aalo elää kaksoiselämää eläen öisin sutena metsässä ja päivisin aviomiehensä Priidikin ja lapsensa kanssa. Olennaisena osana teoksessa on Metsän Henki, joka kykenee muuttamaan muotoaan, vaikka esiintyykin paljon suden hahmossa. Teoksen lopussa selviää, että tarina on kuvitteellisessa oikeudenkäynnissä käytetty todistus tapahtumista, jotka johtivat Priidikin saunan paloon sekä Aalon kuolemaan vuonna 1650. Kertoja on suurimmaksi osaksi tuomitseva ja uskonnollinen sävy kulkee mukana koko teoksen ajan. Teoksessa on paljon ristiriitoja, joita käsittelen myöhemmin lisää, mutta tässä

vaiheessa on tärkeää huomata, että vaikka kertoja on tuomitseva, on hänen kerrottava Aalon kokemuksista sutena, vaikka kertoja ei tunnu hyväksyvän asiaa.

Teoksen sisäistekijän voidaan nähdä kritisoivan hyvin monia asioita, kuten naisten asemaa, uskonnon vaikutusta ja toisaalta myös noitavainoja. Uskonnon ja ihmissusien välillä on teoksessa suuri kuilu, joka ilmenee siten, että ihmissusia pidetään saatanan aikaansaannoksina. Ihmissutta pidetään poikkeuksetta pahana ja haitallisena yhteisölle. Myös tavallisten susien asema on yhteydessä saatanaan. Metsän Henki nähdään Diabolus sylvarumina eli Metsändaimonina, eli jonakin sellaisena mikä on kristinuskon näkökulmasta haitallista ihmisille. *Sudenmorsiamessa* on havaittavissa vastakkainasettelu kristinuskon ja vanhojen luonnon uskontojen välillä, sillä Metsän Hengen voi ajatella olevan myös jonkinlainen muinaisuskonnon jumalhahmo, jonka kristinuskon sävyttämä kertoja näkee demonina.

Metsän Henkeä kutsutaan käyttämäni nimen lisäksi ainakin nimillä Daimoni, Diabolus sylvarum, Metsän ja Suden Henki. Viimeinen, eli Metsän ja Suden Henki, tai kuten teoksessa sanatarkasti sanotaan: ”Metsän ynnä Suden Henki” (S 2007, 24), voi viitata itämerensuomalaisten muinaisuskontoihin. Suomen lisäksi Viro, jonne *Sudenmorsiamen* tapahtumat sijoittuvat, kuuluu itämerensuomalaisiin kansoihin. Ihmisen ja luonnon suhde on ollut tärkeä osa itämerensuomalaisten mytologiassa ja tähän mytologiaan kuuluu haltijoita sekä henkiolentoja. Eläimistä huolehtivien haltijoiden uskottiin voivan muuttua oman lajinsa edustajaksi ja näyttäytyä ihmiselle tässä hahmossa. (Siikala 2012.) *Sudenmorsiamessa* Metsän Henki myös muuttaa muotoaan ja hänen todellinen ulkomuotonsa ei ole susi, vaan jonkinlainen suuri ja siivekäs olento.

Sudenmorsianta on tutkittu paljon. Ensimmäinen laaja tutkimus Kallaksen tuotannosta on Kai Laitisen väitöskirja vuodelta 1973. Feministiset kirjallisuudentutkijat ovat olleet kiinnostuneita teoksesta ja esimerkiksi Kukku Melkas on tutkinut *Sudenmorsianta* ekofeministisestä näkökulmastaan väitöskirjassaan *Historia, halu ja tiedon käärme Aino Kallaksen tuotannossa* (Melkas 2006). Myös Ulla-Maija Juutila (1989), Päivi Lappalainen (1992) ja Lea Rojola (1992) ovat tutkineet *Sudenmorsianta* feministisestä näkökulmasta käsin. Feministisessä kirjallisuudentutkimuksessa teosta on analysoitu esimerkiksi siten, että Aalon muuttuminen sudeksi kertoo naisen vapautumisesta yhteiskunnan asettamista rajoista. Rojola (2013) on myös tarkastellut *Sudenmorsianta* kriittisen posthumanismiteorian kautta. Kriittisessä posthumanismissa on kyse ihmisen valta-aseman kritisoimisesta ja pyrkimyksenä irtautua

perinteisen humanismin raameista. Rojola tutkii suden ja ihmisen suhdetta, kuten tässäkin tutkielmassa tehdään, mutta kysymyksen asettelu on erilainen, sillä painopiste on ihmisessä ja kysymyksessä siitä ”mitä on inhimillinen ihminen?”. Rojola kertoo tutkimuksessaan, että *Sudenmorsiamessa* Giorgio Agambenin käsite antropologinen kone, sopii hyvin määrittelemään teoksessa tapahtuvia erottelua ihmisen ja eläimen välillä. Koneella tarkoitetaan mekanisme, joka antaa ihmiselle työkalun tunnistaa ihminen ja näin erottaa ihminen ja eläin toisistaan. (Rojola 2013.)

Minun näkökulmani on, ettei eroa ihmisen ja eläimen välillä tarvitse välttämättä tehdä, sillä se voi korostaa samaa asiaa, josta halutaan päästä posthumanismissa eroon, eli ihmisen olemisesta ylivertaisena eläimiin nähden. Tämä näkyy myös *Sudenmorsiamessa* siinä, millaisena susi nähdään ja vielä paremmin, miten ihmistä kohdellaan. Suden kohtalo voi olla yhdentekevä, sillä eläimiä kuolee ihmisten toimesta jatkuvasti, mutta ihmisen tappaminen yhden ihmisen tai yhteisön toimesta järkyttää. Liittämällä susi ihmiseen saadaan aikaan ihmissusi ja tappamalla ihmissusi saadaan suden tappamiseen mukaan myös ihmisen tappamisen järkyttävyys, vaikka kyseessä ei olekaan kokonaan ihminen. Ihmissuden tappaminen siis yhdistää tavanomaisemman suden tapon ja järkyttävämmän ihmisen tappamisen, sillä kahdesta olomuodostaan huolimatta ihmissusi on yksi olento. Henkilöhahmot, varsinkaan kyläläiset, eivät koe Aalon tappamista järkyttävänä, mutta lukijalle ihmisen tappaminen voi tuntua sellaiselta. Tästä ei ole pitkä matka suden yksilöllisyyteen, tunteisiin ja kokemuksiin, sillä nämäkin tulevat esille teoksessa. Aalon uudet tuntemukset ja voimakkaammat aistit sutena kertovat suden kokemuksista. Tähän liittyy myös olennaisesti tutkielmassani kritisoitava eläinten ja erityisesti susien inhimillistäminen. Ihmissusi on väistämättä inhimillistetty olio, sillä se on osittain inhimillinen ollessaan hybridi, mutta sen vaikutus tavallisen suden inhimillistämiseen ja tavallisen suden inhimillistämisen vaikutus aktuaalitodellisuuden suteen on asian ydin. Ymmärrys ihmisten ja susien tyypillisistä piirteistä sekä käyttäytymisestä auttaa ymmärtämään lajien eroavaisuuksia ja näin ollen ymmärtämään molempia ilman, että toista pitää eläimellistää ja toista inhimillistää. Suden ymmärtäminen eläimenä ja ihmisen ihmisenä on tasa-arvoisempaa kumpaakin kohtaan. Toisaalta ihmissusi olentona tekee tämän haastavaksi ja jopa mahdottomaksi.

3 Suden, luonnon ja ihmisen suhde *Sudenmorsiamessa*

3.1 Suden ja ihmissuden asema

Sudenmorsiamessa kertojan välittämä kuva ihmisen suhteesta suteen on monitasoinen ja päällimmäisenä tunteena on viha, sillä suden kerrotaan olevan ”luihu luonnostansa”, julkea, ahne, raatelija sekä varas (S 7–8). *Sudenmorsiamessa* kaikki sudet on niputettu pahoiksi ja henkilöhahmoille sekä lukijoille on toisinaan epäselvää, onko kohdattu eläin ihmissusi vai tavallinen susi. Aalon salaisuuden selviämisen jälkeen asialle ei ole suurtakaan merkitystä kylän väen kannalta, sillä kaikkia susia epäillään paljastuksen jälkeen ihmissusiksi. Teoksessa esiintyy sellaisia piirteitä, joita voidaan nähdä myös oman todellisuutemme susissa. Kun Aalo pakenee ja katoaa metsään, kylällä ryhtyy kiertämään erilaisia huhuja, joista yksi kuuluu näin:

Niin oli niin kuin heidän sudenaivoissansa olisi mitämaks ihmisen ymmärrys asustanut, sillä koska he syvässä lumessa peräkkänaa kulkivat, niin he aina itsekukin astuivat edelläkävijänsä jälkiin, näin lukumääränsä salataksensa. (S 2007, 66.)

Katkelmasta tulee ilmi, että kertojan mielestä peräkkäin kulkeminen on sellainen teko, että se olisi mahdollista vain ihmisen mielessä ja näin ollen peräkkäin kulkevat sudet olisivat ihmissusia. Tämä kuvaus inhimillistää susia tekemällä niistä ovelia, sillä lukumäärän salaaminen nähdään tietoisena toimena ihmisen hämäämiseksi. Huijaaminen tai hämääminen voidaan nähdä pahana tekona, oli sitten tekijänä toinen ihminen tai eläin. Samalla kuvauksessa tehdään sudesta myös tyhmä, sillä katkelmassa piilee ajatus siitä, ettei tavalliselle sudelle voisi tulla mieleen kävellä peräkkäin, vaan kyseessä olisi todennäköisesti ihmissusi. Kun tähän yhdistetään tosiasia siitä, että aktuaalitodellisuuden susille peräkkäin kävely on myös tyypillistä toimintaa, voi lukija yhdistää vahingossa kuvauksen aktuaalitodellisuuden suteen, jolloin myös se nähdään pahana. Peräkkäin kävely on aktuaalitodellisuuden susien käyttäytymismalli, mutta sillä ei ole mitään tekemistä lukumäärän piilottelun kanssa, vaan yksinkertaisesti säästää voimia, jotka kuluisivat syvässä hangessa liikkuesssa (Laaksonen 2013, 48). Suden oma älykkyys säästää voimia on siis valjastettu *Sudenmorsiamessa* ihmisen älyksi ja näin sutta voidaan ihmisten näkökulmasta pitää tyhmänä eläimenä, sillä älykäs ratkaisu nähdään ihmismielen tekona ihmissuden aivoissa.

Myös suden piirteeksi valjastettu verenhimoisuus on lähtöisin oman todellisuutemme susien käytöksestä. Verenhimoisuudella voidaan tarkoittaa esimerkiksi oletusta siitä, että susi tappaa

huvin vuoksi useampi eläimiä, mikäli niitä on saatavilla. Näin käy myös *Sudenmorsiamen* loppupuolella, kun Priidik, Aalon aviomies, näkee Aaloksi luulemansa suden tappavan kolme lammasta. Tässäkin kohtauksessa eläimen tyhmyyttä tuodaan esille, mutta tällä kertaa ensin lampaan osalta: ”Eivätkä taaskaan lampaat pelvoissansa paeta hoksanneet– –” (S 2007, 89). Katkelmassa on tärkeää huomata sana ”taaskaan”, joka viittaa siihen, etteivät lampaat oppineet edellisestä hyökkäyksestä. Ristiriitaista on se, että ihminen haukkuu lammasta tyhmäksi vaikka on jalostanut sen sellaiseksi, eli lauhkeaksi (Laaksonen 2013, 149). Priidik kokee, että suden tai ihmissuden teot ovat älykkäitä, joten hän epäilee kyseistä sutta myöhemmin ihmissudeksi. Tässäkin voi jälleen olla kyse älykkyyden kyseenalaistamisesta ja siitä, ettei tavalliselle sudelle tulisi mieleen metsästää varastoon, kuten ihminen saattaa tehdä. Oman todellisuutemme sudelle on kuitenkin tyypillistä ylimetsästä, sillä ruoansaanti ei ole itsestäänselvyys (Laaksonen 2013, 149). Näin ollen tämäkään ei ole piirre, joka eroaisi suden ja ihmissuden välillä teoksessa.

Edellisessä luvussa kerroin eläinfilosofiasta, jota voidaan käyttää hyvin näkökulmana *Sudenmorsiamen* sudenajoissa ja -peijaisissa, jossa susi tapetaan ja tappoa juhliitaan suurella joukolla. Tappamista oikeutetaan sillä, että petojen määrä on lisääntynyt ja sillä, että susi vie ihmisiltä lampaita ja koiria pihasta. Ihmisen ja suden tekemiä tappoja erottaa kuitenkin syyt: susi tappaa syödäkseen, mutta ihminen ei tapa sutta, koska söisi sen vaan siksi, että se on haitaksi. Ihminen kelpuuttaa tappamaltaan sudelta korkeintaan turkin, mikä ei luultavammin *Sudenmorsiamessa* ollut pääasia tappamisen tavasta päätellen: ”– – Priidik metsävahti jo työnsikin keihäänsä verkossa viskelehtivät suden kylkeen, ja monta muutakin miestä hänen kanssansa– –” (S 2007, 24). Turkki siis ei ole ehjä enää vaan täynnä keihäiden reikiä ja näin ollen turkin arvo on pienempi. Suden turkki on vuosisatoja ollut arvokas ja haluttu osa sudesta (Laaksonen 2013, 131). Samalla tavalla myös liha on hyödytöntä: ”Vaan eivät edes koirat sudenlihaan koskea tahtoneet, niin karkiata ja karvasta se oli heidänkin kurkullensa, vaan se heitettiin haaskalintuin hävittää.” (S 2007, 24). Ihminen näkee suden tappavan huvin vuoksi, mutta ei näe omaa käytöstään, kun juhlii suden kaatoa. Ihmistä ei haluta nähdä petona, joka tappaa oman etunsa tai huvin vuoksi kuten sudenpeijaisissa tapahtuu käyttämättä tapetun eläimen ruhoa hyväkseen.

Aalo ja hänen muotonsa sutena on yksi tapa nähdä ihmisen ja suden suhde. Aalo on sekä ihminen, että susi, mutta samaan aikaan hän ei ole täysin kumpaakaan. Aaloa ei voi pitää täysin sutena, sillä hän on välillä ihminen, eikä kokonaan ihmisenä, koska hän on toisinaan

susihybridi, eli ihmissusi. Näin ollen kyse ei ole aidosta suden ja ihmisen välisestä suhteesta. Vaikka kyseessä ei ole oikea susi, vaan ihmissuden susimuoto saa Aalo kuitenkin tunteita ja ajatuksia, jotka eivät ole hänen omiaan: "Vaan suden hahmon mukana heräsivät Aalossa samalla muotoa myös kaikenlaiset suden himot ja halut – –" (S 2007, 39) ja "Vaan koko suo ja korpi oli täynnänsä hajuja, joita hän ei vielä milloinkaan ihmishahmossansa ollut tähdellepannut – – hän tarkoillensa tiesi, mikä hajua millekin metsänelävälle kuului." (S 2007, 37). Koko Aalon näkökulma maailmaan muuttuu ja hän näkee maailman eläimen aistein: "Ja hän tunsi itsensä ynnä maailman ympärillensä ratki muuttuneen, ja kaikki oli uppo-uutta – –" (S 2007, 36). Nämä ajatukset ja tunteet ovat Aalolle uusia, jotka ilmestyvät Aalon sudeksi muuttumisen jälkeen, eli niiden voidaan ajatella olevan suden tunteita, ajatuksia ja kokemuksia siitäkin huolimatta, ettei kyse ole aidosta sudesta. Kulttuurimme käsitys luonnon ja ihmisen erottamisesta sekä ihmisen näkeminen ylempiävoisempana eläimeen verrattuna on johtanut ajatukseen siitä ettei eläimillä olisi omia tunteita tai päätelmiä (Aaltola 2013, 12). Se, että Aalo tuntee sellaisia tunteita, joita hän ei ihmismuodossa ole tuntenut viittaa siihen, että sudella on oma tunne-elämä, joka on erossa ihmisestä: "Vaan ei vielä ikänä ihmisen hahmossa ollut hänen verissäänsä kuplinut niin kultainen riemu ja vapauden autuus kuin nyt – –" (S 2007, 38). Tämä havainnollistaa ajatusta myös siitä, että suden ajatukset eivät ole pelkästään pahoja vaan myös susi voi tuntea innostusta ja riemua, kuten ihminenkin.

Aalon susimuoto ja ihmismuoto ovat kaksi eri persoonaa, sillä molemmilla muodoilla on omat kokemukset ja ajatukset, joita toinen muoto ei koe tai ajattele. Tätä eroa kuvataan myös konkreettisesti: "Sillä hän, joka oli luonnostansa lempiä, oli nyt verenhimoinen ja julma; hän, joka oli arka, oli nyt julka; hän, joka oli siviä, oli nyt himoja täynnä." (S 2007, 45). Täytyy myös huomata, että kaikki negatiivisiksi luonnehdittavat piirteet ovat suteen liitettyjä inhimillistäviä piirteitä ja epäluotettavan kertojan kertomia. Nämä piirteet Aalo sai vasta ensimmäisen muodonmuutoksen jälkeen. Kuitenkaan Aalo ei tapa lampaita tai muuta karjaa ihmismuodossa ollessaan, joten ei ole syytä olettaa, että Aalo olisi myös ihmismuodossa "julma tai verenhimoinen" kuten kertoja kuvailee.

3.2 Metsän Henki ja susiviha

Sudenmorsiamessa tärkeä henkilöahamo on Henki, jotka kutsutaan myös Daimoniksi, Metsän Hengeksi, Suden Hengeksi sekä Diabolus sylvarumiksi. Tutkielmassa käytetään hahmosta tästä edespäin nimeä Metsän Henki. Aalolla ja Metsän Hengellä on erityinen suhde, joka on ehkä yksi monimutkaisimmista suhteista teoksessa. Kuten edellisessä luvussa tuli ilmi, on luonnolla useita merkityksiä ja Metsän Henki on puolestaan hahmo, jota voidaan pitää luonnon personifikaationa: luonto vastaa ihmisen sille tekemään vahinkoon omilla teoillaan konkreettisesti. Metsän Henki on toinen sudenpeijaisissa jahdatuista susista ja hänen kanssaan juossut susi saa surmansa ihmisten toimesta. Metsän Hengen silmiä kuvataan villediksi ja niiden olevan täynnä korven vihaa. On kuin Metsän Henki tietäisi toisen suden kohtalon, sillä ei itse lankea samaan ansaan, vaan välttää ihmisten asettaman ansan. Samalla Metsän Henki kutsuu Aaloa kanssaan metsään, johon Aalo myöhemmin vastaa myöntävästi. Aalon voidaan ajatella olevan uusi susi menetetyn tilalle. Toisaalta kuten myöskin aiemmin tuli ilmi, voi Metsän Hengen nähdä myös jumalhahmona. Aalo kuvailee Metsän Henkeä näin: ”Sillä ei hänellä ole muotoa eikä hahmoa, hän on näkymätön ja kaikkialla, niinkuin henki.” (S 2007, 57). Metsän Henki kykenee muuttamaan muotoaan, vaikka esiintyy usein suden hahmossa, on hänen todellinen muotonsa muodoton:

Silloin susi, jonka kanssa Aalo oli juossut, yhtäkkiä muutti muotoansa. Metsän halki kulki elävä ja väkevä henkäys, niin kuin jättikeuhkot olisivat henkäisseet, ja koko korpi vavahti näkymättömäin askelten astunnasta, ja suuret siivet, joitten leveyttä ei kenkään kuolevainen vielä ole mitannut, kätkivät korven salatumpaan pimentoon – – (S 2007, 43.)

Metsän Hengen muuttuminen aiheuttaa jonkinlaisen hurmion Aalossa, ja ”hänen sieluunsa vuodatettiin ylönpalttinen onni” (S 2007, 42). Kohtauksessa kuvataan Aalon olevan yhtä Metsän Hengen kanssa, jolloin ”kaikki rajat raukesivat heidän väliltänsä, niin että he toinen toiseensa sulivat, niin kuin yhtyy kaksi kastepisaraa, ettei kenenkään taida enää toista toisesta eroittaa.” (S 2007, 42.) Aalon yhtyminen Metsän Hengen kanssa voidaan siis nähdä yhteyden löytämisenä luontoon ja kritiikkinä sille, että luonnon ja ihmisen välillä pitäisi olla raja, joka erottaisi ne omiksi asioikseen.

Priidikin ammatti metsänvahtina voidaan nähdä myös vastakkainasetteluna luonnon ja ihmisen välillä. Länsimaisessa kulttuurissa ihmisellä on tarve yrittää hallita luontoa ja käyttää sitä omiin tarkoituksiinsa (Melkas 2006, 257). Metsänvahti viittaa sanana siihen, että henkilön tarkoitus on vahtia metsää ja sen tapahtumia. Perinteisesti metsänvahti valvoo, ettei metsässä tapahdu laitonta metsästystä ja puunkaatoa. Priidikin ammattia ei kuvailla kovinkaan paljon, joten on epäselvää, mitä Priidik todellisuudessa vahtii ja mitä kaikkea hänen tehtäviinsä kuuluu. Mikäli

salametsästys on käsitteenä olemassa, sen rajat ovat hyvin häilyvät, mutta tämä voi johtua myös siitä, että ihmissuden ja suden ero on vaikeasti hahmotettavissa. Oikea metsän vartija on kuitenkin Metsän Henki. Ihmisen asettaminen metsän vartijaksi voidaan nähdä myös sisäistekijän kritiikkinä uskonnon käsitykselle siitä, että ihminen on luomakunnan kruunu ja voi hallita älykkyytensä vuoksi kaikkea mitä vain kykenee hallitsemaan, kuten eläimiä.

Sudenmorsiamessa kertojan ja kyläläisten susiviha ei ole riippuvainen siitä, onko kyseessä ihmissusi vai tavallinen susi. Tästä syystä susien nähdään tekevän pahojaan tahallaan, jolloin myös inhimillistäminen astuu kuvaan. Viha sutta kohtaan on myös uskonnon aiheuttama: ”Luoja on säätänyt ikuisen vihan suden ja ihmisen välille, että heidän pitää toinen toistansa vainoaman.” (S 2007, 38.) Vainoaminen kuitenkin on sekä tavallisen suden että ihmissuden osalta karjan viemistä eikä itse ihmisten vainoamista, sillä *Sudenmorsiamessa* kummatkaan eivät tapa ihmisiä. Kuten aiemmin jo mainitsin, susi vie kotieläimen syödäkseen, ei huvin vuoksi. Ihmissusien osalta tilanne on monimutkaisempi, sillä teoksessa ei ole selvää, onko kyse ruoasta, mutta oletan, että on, sillä Aalo elää koko talven metsässä, ja hänen pitää syödä säilyäkseen hengissä.

3.3 Ihmissuden, ihmisen vai suden pahuus?

Ihmissusi näyttäytyy usein ihmisen oman sisimmän petona ja tarkoituksena on kertoa jotakin ihmisestä itsestään sekä toimia varoituksena ihmisille pysyä nöyränä eikä pyrkiä muuttamaan olemassa olevaa sosiaalista tai moraalista järjestystä (Peltonen 1992, 240; Melkas 2006, 186–189). *Sudenmorsiamessa* varoitus on monitasoinen riippuen siitä mistä näkökulmasta teosta katsoo: sen voi nähdä kirjaimellisesti varoituksena siitä, mitä käy, jos on ”Saatanan saalis” (S 2007, 42) tai sisäistekijä voi varoittaa naisen kahlitusta asemasta tai kuten tässä tutkielmassa on käynyt ilmi, varoittaa ihmissuden avulla siitä, miten ihminen kohtelee luontoa. On tärkeää huomata, että kertojan ja sisäistekijän välillä on ristiriita ja toimijat ajavat erilaisia arvoja, mikä tekee *Sudenmorsiamesta* monitasoisen.

Ihmissuden asema ei nykypäivänä ole enää pelkkä pahuuden ilmentymä ja ihmisen pimeä puolen kuvaus vaan myös olento, jota voidaan ymmärtää (Peltonen 1992, 240). Tämä näkyy *Sudenmorsiamessa* useammassakin kohdassa, kuten suden ja ihmisen tappamisten ristiriidassa

sekä lopussa, kun kyläläiset polttavat Aalon ja tämän vastasyntyneen lapsen saunaan. Lukijalle tämä voi olla järkytys ja on helpompaa asettua Aalon ja vastasyntyneen puolelle huolimatta kertojan tuomitsevasta sävystä Aaloo kohtaan. Kyläläiset eivät lopulta ole yhtään Aaloo vähempää petoja tappaessaan Aalon ja lapsen kuin Aalo itse viedessään kyläläisiltä karjaa suden muodossa. Se, että Aaloo ei nähdä kyläläisten toimesta ihmisenä ei muuta sitä millaisina kyläläisten teot voidaan tulkita. Kyläläiset näkevät Aalon noitana ja kertoja on puolueellinen, joten tappamisen oikeutus tai vääräisyys ovat sumentuneet uskonnon näkökulmien alle: ihminen saa tappaa tiettyjä olentoja, mutta susi tai ihmissusi ei ketään ja mikäli näin tapahtuu, on rangaistuksena kuolema.

Teoksessakin mainittu vanha sanonta ”Homo homini lupus” (S 2007, 85) eli ihminen on ihmiselle susi, joka tarkoittaa, että ihminen voi olla toiselle sitä, mitä susi on ihmisten näkökulmasta. Sanonnan voi ajatella tarkoittavan, että ihminen toiselle ihmiselle on yhtä paha kuin susi tai että susi on toiselle sudelle yhtä paha kuin mitä ihminen voi olla toiselle ihmiselle. Ensimmäisessä merkityksessään sanonta on osuva ja toimii kuvaamaan Aalon kohtaloa, sillä ihminen tekee pahan teon ihmiselle ja susi sanonnan osana on vertauskuva pahalle. Sanonnassa on myös kyse suden inhimillistämisestä: On inhimillistävää sanoa, että susi olisi muille eläimille sitä, mitä ihminen voi olla toiselle ihmiselle, sillä kun susi tappaa muita eläimiä, se ei tee sitä pahuuttaan, kun taas ihminen voi olla paha toiselle ihmiselle, koska haluaa. Uskonnon takia pahojen asioiden tekeminen, kuten tappaminen, on tietoinen valinta, jonka ihminen itse joutuu tekemään, vaikka sen uskotellaan olevan yhteisen hyvän vuoksi: ennen Aalon murhaa eräs mies sanoo ”Tässä on vaarassa kirkko ja Kristuksen oppi ja koko Hiidenmaan autuus!” (S 2007, 83), minkä jälkeen kuuluu toisen miehen huuto: ”Polttakaa toki Loksperin noita! Sytyttäkää sauna tuleen!” (S 2007, 83). Näiden huutojen jälkeen hetken kuluttua joku heittää palavan kekäleän olkikattoisen saunan päälle ja sytyttää näin palon. Kyläläiset ja kertoja eivät kuitenkaan koe tekevänsä mitään väärää, sillä uskonnon antamaa mallia ei kyseenalaisteta kyläläisten tai kertojan toimesta.

Kuten aiemmin on tullut ilmi, susi inhimillistetään usein pahaksi, joten tähän termiin on tärkeää tarttua *Sudenmorsiamessa*. Pahuus terminä ja käsitteenä on ihmisen keksimä sekä määrittelemä eikä valmiiksi annettu ominaisuus, joten voisi sanoa, että ihminen on siis ihmiselle ihminen, tai tässä kohtaa ihminen on ihmissudellekin ihminen. Susi inhimillistetään pahaksi, sillä ihmisen näkökulmasta suden teot ovat sellaisia, jotka eivät sovi omaan moraalikäsitteeseemme. Sama

tapahtuu myös *Sudenmorsiamessa*: suden teot eivät sovi henkilöhahmojen käsityksiin oikeasta ja väärästä, jolloin susi ja ihmissusi saavat molemmat pahuuden leiman.

Kuten aiemmin kerroin, ihmissuden ja suden tekoja ei eritellä kertojan toimesta, vaan ne nähdään yhtä pahoina: varkaus on aina varkaus. Toisaalta susia vainotaan uskonnon asettaman ohjeen mukaisesti, eikä välttämättä vain siksi, että susi varastaa ihmiseltä, vaikka tämä onkin iso syy. Pitää kuitenkin huomioida se, että olisi suden inhimillistämistä ajatella, että susi kirjaimellisesti kokisi varastavansa ihmiseltä. On todennäköistä, että susi ei ajattele omistajuussuhteita samaan tapaan kuin ihminen. Kuitenkaan Aalon kohtalo ei johdu pelkästään varkaudesta, kuten susilla pääosin, vaan myös siitä, että hän on ihmissusi. Jos Aalo olisi vain ihminen, hänen varastamiseensa suhtauduttaisiin todennäköisesti lievemmin kuin polttamalla elävältä. Jos taas Aalo olisi tavallinen susi, hän saattaisi menettää henkensä joutumalla ihmisen metsästämäksi. Olemalla ihmissusi, tai ylipäätään jotain muuta kuin täysin ihminen, Aalon voi nähdä menettäneen ihmisyytensä kyläläisten silmissä, ja näin ollen hän ei ole enää tervetullut yhteisöön. Kuten aiemmin tuli ilmi, uskonnolla on suuri merkitys siinä, että Aaloo pidetään noitana ja tämän vuoksi hänen ei katsota kuuluvan enää yhteisöön. Susien joukkoon Aalo kuitenkin on tervetullut riippumatta siitä, onko hän ihmissusi vai tavallinen susi. Ihmissudelle on tyypillistä olla yhtä aikaa enemmän kuin ihminen ja vähemmän kuin ihminen (Peltonen 1992, 240).

Teoksessa ei erotella selkeästi ovatko kaikki sudet ihmissusia vai onko tavallisten susien joukossa yksittäisiä ihmissusia. Myöskään noitia ja noituutta ei määritellä tarkemmin, joten on epäselvää, pidetäänkö noitia ihmisinä, joilla on kykyjä vai kokonaan ihmisestä erillisinä olentoina. Jälkimmäisessä tapauksessa ihmisyyden menettäminen voidaan nähdä myös motiivina Aalon tappamiselle, sillä häntä ei pidetä enää ihmisenä, jolloin kyläläiset kokevat, että hänet voi tappaa. Tässä tapauksessa Aalo on samassa asemassa suden kanssa monessakin suhteessa: Aalo menettää henkensä ihmisen hyödyntävoittelemisen sekä uskonnon määräysten takia, ja hänet murhataan antamatta mahdollisuutta puolustaa itseään samaan tapaan kuin alussa sudelle ei anneta mahdollisuutta välttää kohtaloaan sudenajoissa, vaan susi ajetaan tilanteeseen, josta ei ole poispääsyä.

Aalon kuoleman jälkeen Priidik kokee tunnontuskia vaimonsa takia, vaikka ei itse ollutkaan suoraan osallinen murhaan. Priidik näkee sattumalta suden tappamassa kolme lammasta ja myöhemmin ajattelee suden olevan Aalo, vaikka mitään viitteitä siihen ei ole: ”Mistä tiedät,

mies, etteikös se ollut vaimosi Aalo?” (S 2007, 90.) Näin Priidik saa ajatuksen siitä, että Aalon henki on vielä sudessa, ja päättää tappaa suden. Mitään viitteitä siitä, että susi olisi todellisuudessa Aalo, ei ole, vaikka Priidik uskoo vielä suden uudelleen nähtyään, että kyseessä todella on Aalo. Priidik tappaa suden lopulta hopealuodilla ja kokee tämän jälkeen, että Aalon sielu on vapaa. Lopussa tapetun suden ja lampaita tappaneen suden välillä ei kuitenkaan ole selkeää yhteyttä vaan pelkästään Priidikin järkkyneen mielen uskomus. Näin ollen susi mitä todennäköisimmin oli tavallinen susi, jonka kohtaloksi tuli kuolla turhaan ihmisen oman edun tavoittelun ja uskon takia.

4 Ihminen, susi ja ihmissusi – merkityksistä, eroista ja yhtäläisyyksistä

4.1 Ihmissusi vai ihminen?

Monelle mielikuva ihmissudesta voi näyttäytyä populaarikulttuurin ja elokuvateollisuuden luomana hybridinä, jossa kahdella jalalla kävelevä, karvainen, punasilmäinen, sudenpäinen tai naamainen, sekä pitkäkyntinen otus on sekoitus ihmistä ja sutta. Vanhemmissa tarinoissa on kuitenkin useammin kyse täydellisestä muodonmuutoksesta, jossa ihminen muuttuu oikean suden näköiseksi eikä sekoitukseksi sutta ja ihmistä. (Peltonen 1992, 213; Lehtonen 1933, 17). Myös *Sudenmorsiamessa* Aalo kokee täydellisen muodonmuutoksen ja on siten ulkonäöltään täysin suden näköinen:

Vaan Aalo heitti sudennahan harteillensa, ja kohta tunsu ruumiillisen muotonsa tuiki tuntemattomaksi muuttuvan, niin että hänen ruumiinsa valkia iho peittyi takkuiseen karvaan, hänen piskuinen näköpäänsä soukkeni suden teräväksi kuonoksi, hänen vähät sorjat korvansa vaihtuivat suden pystykorviksi, hampaat raateleviksi torahampaiksi ja kynnet metsän pedon käyriksi kynsiksi. (S 2007, 34.)

Ihmissusitarinat ovat yleisiä Euroopassa ja niiden yleisyyden uskotaan johtuvan siitä, että susi on ollut hyvin laajalle levinnyt eläin. Ihmissusi-myytin syy puolestaan on monimutkaisempi ja epävarma. Menneiden aikojen elämä luonnon kanssa lähemmässä suhteessa, shamanismi, kristinuskon vaikutus ja leviäminen sekä lykantropia-sairaus ovat voineet kaikki vaikuttaa ihmissusimyytin syntymiseen. (Peltonen 1992, 210–212.) Suhtautuminen ihmissuteen on kansanperinteessä ja kaunokirjallisuudessa ollut ennen suoraa: ihmissusi on vihollinen ja peto. Goottilainen kauhuromantiikka otti ihmissuden omakseen ja muutti sen merkityksen pelkästään pahaksi. Goottilaisen kauhuromantiikan peruja ovat myös ihmissuden tappamista varten tarvittavat erikoisvälineet kuten hopealuoti, sillä kansantarinoissa ihmissusi on ollut tavallinen kuolevainen (Peltonen 1992, 218–231.) Nykypäivänä kuitenkin ihmissusi käsitteenä ei enää ole yhtä mustavalkoinen ja ihmissudet voivat olla muutakin kuin vain hirviöitä: olioita, joita voi ymmärtää (Peltonen 1992, 240). Ihmissusi on yleensä ihmisen kuva ja kertoo jotain ihmisestä (Peltonen 1992, 212).

Sudenmorsiamessa suden ja ihmissuden erottaminen toisistaan ei ole mahdollista, sillä teoksen ihmissudet eivät erotu ulkonäöllisesti, ainakaan suoraviivaisesti, tavallisista susista. Tämä tulee ilmi, kun Haavasuo krouvari kertoo Priidikille ampuneensa sutta jalkaan ja huomattessaan Aalon nilkuttavan jalkaansa sanoo: ”Tosin olisi se senpuolesta voinut olla ihmissusikin, sillä

sitä ei tapa muu kuin hopialuoti – –” (S 2007, 47). Haavasuo krouvari epäilee ihmissutta vasta, kun näkee Aalon ontuvan toista jalkaansa, joten ampumahaavan saanut susi ei todennäköisesti poikennut tavallisesta sudesta ulkoisesti. Vaikka susista ei voi varmuudella sanoa ovatko kohdatut sudet ihmissusia vai tavallisia susia on kyläläisillä epäilyksiä Aalon katoamisen jälkeen. Kaksi Hillikesten miestä epäilee näkemänsä suden olevan Aalo, sillä eläimellä on valkea täplä rinnassa ja Aalolla on ihmisenä ollut hopeinen solki rinnan kohdalla (S 2007, 65). Suden ja ihmissuden erottaminen susimuodossa siis perustuu täysin arvailujen varaan.

Tavallisen ihmisen erottaminen teoksessa ihmissuden ihmismuodosta puolestaan on helpompaa, joskin tämä voi johtua siitä, että henkilöhaamot ovat enimmäkseen tekemisissä toisten ihmisten kanssa eikä susien. Haavasuo krouvari kertoo ihmissuden olevan ihmishahmossaan kalpea, kipua tuntematon, omaavan yhteen kasvaneet kulmakarvat sekä noidanluomia (S 2007, 49). Myös Aalon punaisia hiuksia pidetään Saatanan merkinä (S 2007, 16). Nämä merkit ovat tyypillisiä muissakin ihmissusia käsittelevissä tarinoissa ja näiden lisäksi tunnistettavina piirteitä pidetään myös karvaisuutta ja hopeaesineiden kammoksumista (Peltonen 1992, 213–214). Siitä huolimatta, että tietoja ihmissuden ihmismuodon ulkonäöstä on, eivät nekaan ole täysin varmoja, sillä kyläläiset eivät syytä Aaloa ihmissudeksi ennen kuin on Aalo itse kertoo olevansa sellainen.

Pelko on vahva tekijä teoksessa ja erottaa ihmissutta, suttu ja ihmistä. Ihminen saa pelotella lampaita lampaiden pesussa, jota kuvataan näin: ”Priidik näki kaksisataapäisen lammaslauman –, rynnistelevän niin kuin yhtenä vavahtelevana ruhona, sätkyttelevin jäsenen ja pahasti pelvoissansa. Ja luontokappaleet hengenhädässä ja typeryydessänsä pyrkivät toistensa päälle–”. Pelon takia myös sudet pääsevät hengestään, sillä kyläläiset näkevät sudet uhkana karjalleen. Sama koskee myös Aaloa, joka murhataan, koska kylän väen mielestä ihmissusi on uhka kristinuskolle. Myös suden ajoissa sudet pelotellaan metsistä esiin, mikä on ristiriidassa sen kanssa, että suden kuvaillaan olevan ”uhkarohkia ja pelkäämätön peto” (S 2007, 7).

Ihmssusi tarkoittaa suoraan joko ihmisen ja suden hybridiä tai ihmistä, joka pystyy muuttumaan sudeksi. Koska susi on saanut osakseen paljon negatiivista inhimillistämistä, se on perinteisesti syypää ihmissuden pahuuteen (Vilka 2008, 38). Haluan kuitenkin kääntää tämän käsityksen pääläelleen, sillä eläinfilosofisesta näkökulmasta ihmssusi on paha siksi, että ihminen on liitetty suteen ja ihmisen kykeneväisyys pahoihin tekoihin on yhdistetty villieläimeen.

4.2 Susi metsänhallina ja susikuva

Suteen liitetään *Sudenmorsiamessa* paljon erilaisia inhimillistäviä piirteitä, joiden perusteella sutta kohdellaan. Mielenkiintoista kuitenkin on, että toisinaan sutta unohdetaan inhimillistää, esimerkiksi kun Haavasuo krouvari kertoo suden vieneen hänen lampaansa: ”Nyt on minulta taas paras uuhi tiessään, sillä viime yönä sen raateli metsänhalli.” (S 2007, 46.) Keskustelusta tulee ilmi raatelu, mikä on toisaalta myös inhimillistävä piirre ja viittaa kiduttamiseen, mutta huomiota herättää maininta metsänhallista, mikä puolestaan tarkoittaa metsän koiraa. Teoksessa nostetaan esille näin ollen myös suden ja koiran yhteys toisiinsa. Tämä vähentää suteen asetettua negatiivista latausta muistuttamalla, että susi on – ihmisen parhaan ystävänä nähdyn – koiran metsässä asuva sukulainen. Samanlainen ristiriita löytyy sudenajoista ja kuvauksesta sudesta pelottomana. Sudenajojen kuvaus susien pelottelusta, jotta ne lähtisivät piiloistaan, on enemmän totuutta kuvaava kuin kuvaus, että susi olisi peloton ja uhkarohkea.

Ihmisen paras ystävä, koira, joka on kesytetty tuhansia vuosia sitten sudesta, kertoo ihmisen ja suden yhteisestä historiasta. Tästä huolimatta susi nähdään uhkana ihmiselle, koska susi on Euroopassa yksi harvoista villieläinlajeista, jotka ovat hyökänneet ihmisen kimppuun. Suomessa tapauksia on kirjattu 193 suden aiheuttamaa kuolemaa vuoden 1746 jälkeen. Useimmiten kyse on ollut raivotautia sairastaneesta yksilöstä. Suden aiheuttamia ihmisvahinkoja ei kuitenkaan ole ollut Suomessa 1880-luvun jälkeen. Muualla maailmassa tapauksia sattuu muutaman vuoden välein ja kyse on usein rabiestartunnasta, johon ei saada ajoissa hoitoa. (Laaksonen 2013, 122–140.) Myös kesyt koirat tappavat muutamia ihmisiä vuodessa maailmalaajuisesti, mutta koiraa ihminen ei pidä suurena uhkana (Vilka 2008, 143–146). Suden syy tappaa ihminen tai mikä vain eläin on selviytyminen ja elossa pysyminen, ei pahuus (Laaksonen 2013, 174).

Ihminen on sudelle ainoa uhka (Vilka 2008, 143). Susi on ihmisarka eläin, ja se pyrkii välttämään ihmistä parhaansa mukaa. Suden ihmisarkuutta ylläpidetään metsästämyllä. Syy ei ole se, että metsästyksessä selvinneet sudet oppisivat pelkäämään ihmistä, vaan se, että metsästyksen kohteeksi joutuvat usein sellaiset yksilöt, jotka liikkuvat ihmisasutuksen lähellä. Näin ollen sukua jatkavat sellaiset yksilöt, jotka ovat arempia ja välttävät asuttuja alueita. (Laaksonen 2013, 173–174.)

Susikuva on pitkälti muodostunut historian, median, luontodokumenttien, tarinoiden ja uskontojen antamien tietojen pohjalta, sillä harva ihminen pääsee kohtaamaan sutta luonnossa. Eläimet ovat esimerkiksi uskonnollisissa tarinoissa usein sijaiskärsijöinä ja saavat kärsiä ihmisen pahoja tekoja (Vilkkä 2008, 29). Eläintarinoissa ei usein ole kysymys siitä, että se kertoisi jotain todellisuuden sudesta, vaan eläimet toimivat niissä vertauskuvallisina. Eläintarinoiden avulla on tarkoitus määritellä suhdetta muihin ihmisiin eikä eläimiin. (Vilkkä 2008, 17–31.) Tästä hyvänä esimerkkinä ovat vanhat tarinat, kuten *Punahilkka*, *Susi ja seitsemän pientä kiliä* ja *Kolme pientä porsasta*. Nämä edellä mainitut tarinat ovat opetustarinoita, joiden avulla kuulijalle muodostetaan vertauskuvien avulla opetustilanne. Susi toimii pahan vertauskuvana useissa tarinoissa, ja mielenkiintoinen kysymys onkin miten tämä vaikuttaa susikuvaan sekä ihmisen ja suden väliseen suhteeseen. Vaikka susi on vain vertauskuvana, on tarinan joukkoon ripoteltu totuutta esimerkiksi suden taipumuksesta ylimetsästä (Susi ja seitsemän pientä kiliä) tai viedä kotieläimiä, kuten sikoja ja vuohia (Susi ja seitsemän pientä kiliä, Kolme pientä porsasta). Vaikka kyse olisi fiktiivisestä teoksesta, on sen käyttämä susien inhimillistäminen ja todellisuutemme susien tapojen käyttäminen haitallista, sillä pahuuden stereotypia jää helposti elämään lukijoiden mieliin.

5 Johtopäätökset

Johdannossa esitettiin tutkimuskysymyksiini ”Millainen on ihmisen ja suden välinen suhde Aino Kallaksen romaanissa *Sudenmorsian. Hiidenmaalainen tarina* ja millaisia vivahteita ihmissusi oliona tähän suhteeseen tuo?” ja ”Miten Aino Kallaksen romaanissa *Sudenmorsian. Hiidenmaalainen tarina* ilmenevä suden inhimillistäminen näyttäytyy ihmissuden kautta ja mitä vaikutuksia inhimillistämällä voi olla siihen, miten susi nähdään teoksessa ja aktuaalitodellisuudessa?” sain lopulta vastauksia, jotka olivat monimutkaisempia kuin ennalta odotin ja kysymykset lopulta kietoutuivat toistensa ympärille, sillä ihmisen ja suden väliseen suhteeseen vaikuttaa tavallisen suden inhimillistäminen, mutta ihmissuden inhimilliset piirteet tuovat oletettuja piirteitä myös tavalliselle sudelle. Ihmisen ja suden välinen suhde on vaikea, sillä suden inhimillistäminen etäännyttää ihmisen ymmärrystä sudesta ja tekee suhteesta pelontäytteisen sekä sudesta usein väärinymmärretyn. Kuten olen nostanut esille jo aiemmin, susi tappaa syödäkseen, kun taas ihminen tappaa suden, koska susi saattaa tappaa karjaa niin *Sudenmorsiamen* maailmassa kuin aktuaalitodellisuudessakin. Myös Aalo saa kokea saman kohtalon: hänet murhataan, koska hänet nähdään uskonnon näkökulmasta mahdollisesti vaarallisena yhteisölle. Ihminen siis kokee, että suden tappaessa tappaminen on väärin, mutta kokee olevansa oikeutettu itse tappamiseen. Kun susi vie ihmiseltä lampaan ruoakseen on susi varas ja peto, mutta kun ihminen tappaa eläimen on ihminen edelleen ihminen eikä peto. *Sudenmorsiamessa* ihmiset uskovat suden tappavan lampaan hivin vuoksi eikä ruoaksi. Tämän vuoksi he pitävät sutta petona, mutta eivät itseään, kun itse tappavat suden hivin vuoksi sudenajoissa.

Teoksessa ihmissuden osuus vaikeuttaa ihmisen ja suden suhdetta, sillä se tuo inhimillistäviä piirteitä sudelle väkisin ja näin aiheuttavat lisää väärinymmärrystä oikean suden lajityypillisistä piirteistä. Toisaalta teoksessa ihmissusi tuo olentona suden ja ihmisen väliseen suhteeseen uuden näkökulman, sillä ihmisen voidaan ajatella varastavan luonnolta, kun ihminen tappaa (oletettavasti tavallisen) suden suurimmaksi osittain hivin vuoksi ja oman edun tavoittelun vuoksi, eikä pakon edestä. *Sudenmorsiamessa* luonto personifioituu Metsän Hengeksi, jolloin voidaan ajatella, että luonto vie ihmiseltä jotakin korvaukseksi omasta menetyksestään: Ihminen vie luonnolta suden, joten luonto (Metsän Henki) vie yhteisöltä ihmisen ja tekee tästä uuden suden, eli tässä tapauksessa ihmissuden. Lopputulos on se, että yhteisö tappaa omansa

mieluummin kuin antaa luonnolle jotain omaansa. Ihminen siis ottaa mieluusti luonnolta, muttei halua antaa mitään takaisin, täsmälleen samalla tavalla kuin ihminen näkee suden tekevän itselleen, kun susi vie ihmiseltä lampaan ruoaksi.

Tässä tutkielmassa olen rajannut uskontojen osuuden hyvin pieneksi ja käsitellyt niitä vain välttämättömien osuuksien osalta. Uskonnoilla on usein vaikutusta siihen, miten ihminen kohtelee eläimiä, joten uskontojen vaikutus ihmisen ja eläimen väliseen suhteeseen onkin mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe. Jo pelkästään se miten ristiriitaisia kristinuskon opit ovat teoksen tapahtumiin ja kyläläisten tekemisiin nähden on aihe, jota voisi analysoida enemmän kuin mitä olen tämän tutkielman aikana tehnyt. Myös itämerensuomalaisen mytologian tutkiminen osana *Sudenmorsianta* voisi olla mahdollinen jatkotutkimusaihe, sillä pelkästään tapahtumapaikka Hiidenmaa viittaa sanaan ja olentoon hiisi, mikä myös liittyy kyseiseen mytologiaan.

Aiemmin mainitsemani Lea Rojolan (2013) tekemä tutkimus *Sudenmorsiamesta* pyrkii tutkimaan teosta kirjaimellisesti tarkoittaen sitä, että susi on susi eikä jonkin muun asian vertauskuva. Oma tutkimukseni perustuu myös tälle samalle ajatukselle, mutta koen, ettei *Sudenmorsiamen* sutta ja susia voi pitää vain susina, sillä teoksessa ei pysty suurimmalta osin erottamaan sutta ja ihmistä toisistaan, joten olen itse halunnut ottaa molemmat huomioon. Rojolalla on tutkimuksessaan kriittinen posthumanistinen näkökulma, joka pyrkii purkamaan ihmisen valta-asetelmaa maapallolla ja samaa olen itse myös sivunnut tutkielman aikana. Rojola myös kiinnittää tutkimuksessaan huomiota inhimillistämiseen, mutta hänen analyysissään sudet ovat muuttuneet ihmismäisiksi, kun taas minun analyysissäni sudet eivät ole muuttuneet vaan henkilöahmojen ja kertojan uskomukset susien ihmismäisistä tekemisistä ovat tietämättömyyttä suden lajityypillisestä käyttäytymisestä. Rojolan tutkimustulokset ihmisen ja eläimen suhteesta päättyvät lopputulokseen kumppanuuksilajeista. Omat tulokseni puhuvat sen puolesta, että suden ja ihmisen suhde on vaikea inhimillistämistä johtuvien väärinymmärrysten vuoksi.

Sudenmorsiamessa kertoja kauhistelee ihmissuden tekemisiä ja ylipäättään ihmistä oliona. Ihmissusi nähdään hirviönä siksi, että olio on paha susi, jolla on ihmisen mieli. Ihmissusi kuitenkin tekee susimuodossaan samoja asioita kuin tavallinenkin susi, muodonmuutosta lukuun ottamatta, eli Aalo ei ole erityisen petomainen ihmissusi, joka tappaisi muita ihmisiä tai herättäisi kauhua ulkomuodollaan. Jos ihmissusi käyttäytyy susimuodossaan kuin tavallinen

susi, ei voida sanoa, että susi olisi ihmissuden paha puoli. Ihmissusi voi olla ihmisyyden mittari ja *Sudenmorsiamessa* se tulee esille siinä, miten ihminen kohtelee ihmissutta, ei niinkään siinä, mitä ihmissusi kertoo oliona ihmisestä. Ihmisen teot teoksessa ovat nykypäivän moraalin silmissä arveluttavia niin ihmissuden, kuin tavallisenkin suden osalta, varsinkin kun näitä ei voi erottaa toisistaan varmuudella. Ihmisen asenne ihmissutta kohtaan vaikuttaa näin ollen myös tavalliseen suteen. Ihmissutta pidetään, osittain perusteettomasti, pahempana kuin tavallista sutta. Teoksessa pahuus ilmeneekin lopulta ihmisissä ja ihmisten toimissa. Tämä herättää kysymyksen siitä, onko oikein inhimillistää sutta viihteen vuoksi, jotta ihminen voi käsitellä omaa pahuuttaan, jos inhimillistämisen hinta jää maksettavaksi oman todellisuutemme sudelle?

Lähteet

Kohdeteos

Kallas, Aino 2007 (1928). *Sudenmorsian. Hiidenmaalainen tarina.* [=S] Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava

Tutkimuskirjallisuus

- Aaltola, Elisa. 2013. Johdanto: Ihminen eläin vai molemmat. Teoksessa *Johdatus eläinfilosofiaan*. Toim. Elisa Aaltola. Helsinki: Gaudeamus, 9–27
- Koivisto, Matti. 2022. Susijahti peruttu: Oikeus keskeytti kannanhoitoon myönnetty metsästysluvat – ministeri Leppä puolustaa kiistelyä asetusta metsästyslupien sallimisesta. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-12292558> (21.5.2022)
- Laaksonen, Mervi. 2013. *Susi*. Helsinki: Maahenki oy.
- Lahtinen, Toni, ja Markku Lehtimäki. 2008. Johdatus ekokriittiseen kirjallisuudentutkimukseen. Teoksessa *Äänekäs kevät. Ekokriittinen kirjallisuudentutkimus*. Toim. Toni Lahtinen ja Markku Lehtimäki. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 7–27.
- Lehtonen, J. V. 1933. *Ihmissusi kirjallisena aiheena*. Turku 2019: Helmivyö.
- Lummaa, Karoliina. 2008. Risto Rasan surulliset linnut. Ekokriittisen tulkinnan mahdollisuuksia. Teoksessa *Äänekäs kevät. Ekokriittinen kirjallisuuden tutkimus*. Toim. Toni Lahtinen ja Markku Lehtimäki. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 50–72.
- Melkas, Kukku. 2006. *Historia, halu ja tiedon käärme Aino Kallaksen tuotannossa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Peltonen, Leena. 1992. ”Hurjan inhimillinen peto. Ihmissusi kansanperinteessä ja kirjallisuudessa”. Teoksessa *Haamulinnan perillisiä*. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy, 209–240.
- Rojola, Lea. 2013. ”Kun metafora tulee lihaksi. Aino Kallaksen *Sudenmorsiamen* susi ja antropologinen kone”. Teoksessa *Kirjallisuuden naiset. Naisten esityksiä 1840-luvulta 2000-luvulle*. Toim. Riikka Rossi ja Saija Isomaa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 229–253
- Rojola, Lea. 2016. ”Hänen olivat täytetyt linnut”. Teoksessa *Posthumanismi*. Turku: Eetos, 131–154.

- Sihvonen, Jukka. 2016. ”Ihmiskuvia, eläimiä ja antropologisia koneita”. Teoksessa *Posthumanismi*. Turku: Eetos, 81–108.
- Siikala, Anna-Leena. 2012. *Itämerensuomalainen mytologia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Vilka, Leena. 2008. *Susi luonnossa ja kulttuurissa*. Helsinki: Biofilos.